

A koszovói (magyar) döntetlen

Valamikor 1969–70-ben, negyedikes gimnazista korunkban történt, hogy barátomnak jelentősegteljesen felovastam az irodalom tankönyvből Puskin *Falu* című versének közölt részletét: „megérem-é, hogy új korszak köszönt a népre / megdől a cári önkény s a rabszolgaság?” Nicki válasza a föltett kérdésre rideg határozottsággal: nem éred meg, László.

Az alig húsz évvel később bekövetkezett diadalmas cáfolatok permanens „na, ugye?” triumfálás-trombitái elhalkulván, lassan megint húsz év (sőt több) elmúltával, életem immáron hatvanegyedik évében megint és újra csak föl kell tennem a kérdést, persze átalakítva-árnyalva kissé, nagyjából úgy, hogy „megértem, valóban?” „azt értem meg vajon?” – netán: „Mit értem meg hát igazából, önkény s rabszolgaság megszűnése helyett/címén?” És ez a keserű, enyhén szomorkás merengés máris elvezet a legmaibb ma leggyötrelmesebb magyar kérdéséhez, amit már nem fogok föltenni Nickinek (magamnak annál többször): 1988–1990 után tényleg szabad (s ha igen, mennyire, mennyiben, „mihez képest?”) hazában élünk, miként is áll a könyörtelen valóságban a nemzeti függetlenség ügye? Magyarán és tömören: szabadok vagyunk-é a XXI. században és a XXI. századra, oly sok – még annál is több – balszerencse közt, oly sok vizsály után? (És megfogyva, jaj, de még mennyire.)

Bogár László nemrégiben kifejtette: a szuverén (francia *souverain*) elsődleges jelentése uralkodó, fejedelem, eredetileg: legfelső. Igen: a legfelső. A mindenek fölötti. Íme a magyarázat annyi versre és költői, ihletett („patetikus”) megnyilatkozásra: a szabadság a legmagasabb, legfelső érték, amely fölött már nincs semmi más. Mondhatni, ez a Legfőbb Jó, a Legvégül Elérendő, ami öncél. Szabad Magyarországot akart minden vita ellenére Kossuth is meg Széchenyi is, szabad Magyarországot akartak a kurucok és az 56-os pesti srácok, a 48-as honvédek és az egri várvédők, cikornyás stílű török követekkel küzdő erdélyi politikusok és sima szavú német tárgyalókkal disputáló magyar miniszterelnökök. A „szabad Magyarország” pedig elsősorban és mindenekelőtt szuverén,

vagyis független Magyarországot jelentett, „szuverenitáson az államnak a saját területén, valamint az állampolgárai fölött gyakorolt főhatalmát, valamint a nemzetközi kapcsolatokban az állam függetlenségét, önálló nemzetközi jogalanyként történő megjelenését kell érteni”, idézi Bogár a definíciót. És ha „leszállunk” az ún. „egyszerű nép” világába, bármily fura, maga Herczeg Ferenc szolgáltatta az igazolást: „A magyarságnak, mióta kinőtt pogány gyermek korából, nem volt egyéb vágya, mint hogy szabad földön a saját törvényei szerint élhessen... Isten látja a magyar lelket; ez a nép ma sem kíván egyebet, mint kívántak az ősei: mindenkitől függetlenül, szabad földön a maga életét élni” (Kétszer kettő – in *Napkelte előtt – Gondolatok Nagy-Magyarországról*, 1937). Herczeg röpké, de annál tanulságosabb, szemléltető-eszméletető történeti áttekintést is ad: „A nemzeti királyok alatt függetlenségét leginkább a német hatalomtól kellett félteni, nem mintha az kapzsibb lett volna bármely más európai hatalomnál, de mert közvetlen szomszéd volt... Amikor a keleti barbárság a félhold jegyében megtámadta Európát, a keresztény Nyugat ölbe tett kézzel nézte, hogyan vérzik el a magyar kapuórség. A török iga alatt roskadozó nemzet végre is attól az egyetlen keresztény hatalomtól kapott segítséget, amely engesztelhetetlen ellensége volt a félholdnak: a Habsburg-háztól. A császárság megszabadította Magyarországot a barbár elnyomóktól, de drága árat vett érte: a bécsi kormány hatalmi vágyai szolgálatába állította a magyar vért és a magyart aranyat... Csak a gúny nevezhet minket független nemzetnek, mert ezeréves életében a magyarság sohasem nélkülözte annyira az állami függetlenség kellékeit, mint éppen ma, mikor... a magyarság egyharmada idegen népek szolgája, a maradék pedig kifosztottan és védtelenül áll a mellének szegezett fegyverek vaskörében.” Akarat a szabadságra tehát mindig volt, vágyakozás pláne. A lehetőségek... hát azokkal nem álltunk olyan jól.

Magyarország leendő függetlenségében 1988–90-ben, párezer idealista értelmiségit kivéve, senki sem bízott. Az ügynevezett nép csöndes volt, és gyanakvó, fáradt és apatikus, és minden utólagos, szépítgetve hamisító megnyilatkozás és magyarázgatás ellenére egyáltalán nem volt elájulva sem a Németh-, sem az Antall-kormánytól. Emlékszem, mennyit kellett vitatkoznom az érdeklődve politizáló kőművesmesterrel és édesanyámmal, felrémlik, mennyire igaza volt Beke Katának, aki a Jézusmária, győztünk!-ben felidézi, mit vágtak a fejéhez Antall József kapcsán („lenézi a népet!”, hányszor kaptam én is hasonlót az orvostörténeti múzeum néhai igazgatójáról, s nagyjából – egy darabig – pontosan úgy védtem-védekeztem, mint Beke Kata: „az csak úgy látszik”), máig előttem a sok kétkedő-elkeseredett, tamáskodva merengő arc az MDF-gyűlésekről, amikor legnagyobb elkeseredésemre és mind gyakoribb szomorúságomra, csak közönyös-kiábrándult, legyintően érdektelen megjegyzésfélét kaptam az orosz csapatok kivonulásáról vagy korábban a munkásórség megszűnéséről. (Ezeket jó darabig csakis és kizárólag a vadul ellenséges balliberális sajtó aknamunkájának tulajdonítottam.) Amikor Silov altábornagy áthalad a záhonyi hídon, s véle tényleg a legutolsó megszálló katona távozik, a pillanat tulajdon-

képpen földöntúli: Magyarország szabad és független. Az öröm őrjöngő üvöltése kellett volna az égbe törjön, mint Budavár bevételekor, ahogyan Jókai írta. Vagy „földöntúli öröm” kellett volna megszállja az embereket, mint amikor 1552 októberében váratlanul elvonul Eger alól a török. Valami olyasmit vártam volna, mint azon a január végi, feledhetetlen szombat délutánon, amikor a rádióban Pozsgay Imre bejelenti, hogy 1956... némán, könnyek között összeöleleztünk a feleségemmel („hát megértük ezt is!”) – most berlini fal-eufóriának nyoma sincs. Semmi, de semmi. Komoran, mereven, csöndesen terült el alattunk, körülöttünk a haza, mint hosszú tengeri út megszokott, állandó ringatózása után a szárazföldre lépő talpa alatt az anyaföld. Igen, persze, hiszen mi is ahhoz a párezer jámbor idealistához tartoztunk, Jurta Színházastul, MDF-estül, de mégis – egy nép sorsát ilyen elementárisan érintő történés csak úgy a semmibe hullhat? Fásult közömbösségbe, méla hallgatásba, gyanakvó pislogásba merülhet alá?

Ma már tudható: népünk ösztöne jól működött. Akkor is. Megint. (Hiába, ezeregynéhány száz év tapasztalat nem akármi.) Semmiféle szabadság és függetlenség nem jött el minden jogi csúrés-csavarás és szépen hangzó nyilatkozat dacára, a sajtót és a kierőszakolt „közbeszédet” nem is említve. Csakhogy ez a „közbeszéd” nem köz, hanem -közi beszéd volt. (Politikaközi, médiaközi, manipulációközi. Satöbbi.) Olyan volt, mint az úriemberes jólneveltséggel álcázott lenézés. Az álságos népszerűtet: „az úgy látszik”. Mire minderre a Horn-éra jótékonyan drasztikus időszaka alatt rájöttünk – holott ekkor nem kezdődött, csak kiteljesedett minden – már nemcsak késő, de bevégzett is volt minden. (Tudták, merték, tették.)

A magyar függetlenség csábosan gyönyörű kísértete éppen csak libbent egyet, és már tova is tűnt, meglehetően, idő előtt és álságosan, súlyos nehezékekkel és több mint gyanús társasággal érkezett (volna), az elkövetkezendő években pedig, úgy lehet, a varjú sem nagyon károgot utána, tekintve a kormányoktól egészen a legutóbbi időig maximálisan független közbeszédet és -szellemet, miszerint – természetesen – immáron szabad hazában szabadon alakítjuk sorsunkat a virágzó szabad piac szabad demokrata demokráciájában, megtéve mindazt, amit szabad, és hangoztatva – pláne –, amit dettó szabad. New Yorknak, Washingtonnak vagy Brüsszelnek köszönhetően, nem kívánt törlendő. (Törölnénk, de nem lehet. Nem *szabad*.)

*

2008. február 17-e, vasárnap. Úgy lehet, ezt a napot egykoron majd Európa, de legalábbis a kontinens középső-keleti részének új korszaknyitányaként fogják emlegetni. Nem történt pedig ekkor egyéb, mint hogy egy Pristina nevű városban egy Hasim Thaqi nevű albán ember anyanyelvén és szerbül felolvasott egy nyilatkozatot. „Mi, népünk demokratikusan választott vezetői ezen a nyilatkozaton keresztül független és szuverén államnak nyilvánítjuk Koszovót... Ez a nyilatkozat népünk akaratát tükrözi.” Létrejött a legelső olyan önálló európai ország, amely jelenlegi vagy akár másmilyen területi kiterjedésében szu-

verén államiság formájában azelőtt sohasem létezett. Mintha a legnagyobb magyar matematikus tört volna be a Balkán sötétlő, ismeretlen hegyei közül az illedelmes Európába, odakiáltván a jámbor uraknak: a semmiből egy új, más világot teremtettem. Bolyai-Koszovó, akárcsak az erdélyi génusz, hadmérnök is egyben: évtizedeken – ha nem évszázadokon – át tisztában volt a partizán hadviselés, a titkos háború, a szabadságért folytatott végeérhetetlen harc megannyi csínjával-bínjával, illegális fegyverkereskedelemtől repülő egyetemekig és mindenhonnan – valóban „hazafias kötelességből” – hazajuttatott pénzekig.

És a befektetés, lám, megtérült. Tudván tudták, hogy igen nagy az ár („Mindenség Déva-vára: VÉR AZ ÁRA!”, írta egy magyar költő), de megérte: 2008. február 17. És ami utána következett – 2014. augusztus 13-ig 110 állam ismerte el Koszovót független államnak (és 71 lépett diplomáciai kapcsolatba vele). Ebből 108 ország ENSZ-tagállam is egyben, ami a világszervezet tagországainak közel hatvan százalékáa. Az Európai Unió 28 tagállamából 23 ismeri el a függetlenséget (82%), a NATO 28 tagállamából 24 (86%). Akik nem ismerik el – az Orosz Föderáció, Kína, Románia, Szlovákia, Spanyolország, Görögország –, egytől egyig olyan államok, amelyek hasonló – ha úgy tetszik: a precedensérték körüli bonyodalmakban állig benne dagonyázó – gondokkal küszködnek, ujjurok, Erdély, Felvidék, baszkok, macedónok satöbbi. S az elismerőknek van mire hivatkozniuk: az ENSZ Biztonsági Tanácsának ama bizonyos 1244-es számú határozatára, amely végleges politikai megoldásra szólította fel a résztvevőket, és bár nem definiálta ezt, de – meglepő módon – az Európai Unió álláspontja ezúttal igen okos és határozott: jóllehet ha Koszovó függetlensége „a határozat szövegéből nem is olvasható ki közvetlenül, de annak szellemiségével mindenképpen összeegyeztethető”. Az EU szerint az 1244-es határozat a helyzet végleges rendezésére hívta fel a nemzetközi közösséget, de nem határozta meg a végleges rendezés mikéntjét. Az, hogy Koszovó önálló államként folytatja létezését, sokkal inkább eleget tesz a határozat felhívásának, mint az évek óta húzódó bizonytalan állapot esetleges további fenntartása – szól az EU álláspontja. Ráadásul ebben a helyzetben megvan a nemzetközi jogi lehetőség is a függetlenség kikiáltására (bár szakemberek szerint az erre vonatkozó joganyag nem igazán kiforrott és a szabályok alkalmazása jelentősen függ a belpolitikai és nemzetközi erőviszonyoktól). Viszont két eset mindenkor elfogadható: a szuverenitás az adott terület függetlenségéről rendezett népszavazás útján valósul meg (pl. legutóbb Kelet-Timor esetében), elvileg viszont lehetséges az elszakadás olyan esetben is, ha az adott területen élők egy népet alkotnak, súlyos emberi jogi jogsértéseket szenvedtek el, és az elszakadáson kívül nem mutatkozik más lehetőség a konfliktus megoldására. Ez utóbbi feltételek azonban leginkább csak megfelelő politikai és diplomáciai támogatással eredményezhetnek függetlenséget, és eddig nem is volt olyan helyi konfliktus, amely így rendeződött volna. (Példának okáért: az északír vagy baszk kérdésben ugyan a nemzetközi közösség mindvégig igen távolságtartó volt, de az igaz, hogy ottani jogsértések súlya össze sem hasonlítható a kilencvenes évek végén Koszovóban törtétekkel.)

Koszovó tehát nemzetközi jogilag minden szempontból egyedi eset. Mondhatni: példátlan, párhuzam nélküli, abszolút egyedi és ekképpen, ebbéli minőségében nevezhető akár szenzációszámba menőnek is. Az 1999-es légítámadások óta gyakorlatilag nemzetközi protektorátusként működött, Szerbiának nem volt tényleges hatalma a területen – ám miután kiderült, hogy a helyzet megváltoztatására további tárgyalásokkal nincs remény, és a politikailag egységes többségi nemzet önállóságát az államok igen jelentős része nemzetközi jogi és politikai érvekkel támogatja: történt, ami történt. És máris a jelenben és a jövő súlyosan elénk magasodó kapu előtt vagyunk.

Koszovó, biztos vagyok benne, a nemzeti függetlenség kivívására és megtartására, a szabadság, a teljes önrendelkezés, ama bizonyos szuverenitás lehetőségének-esélyének megőrzésére: minta- és példakép, sorvezető és recept-kiindulópont. Precedens mivoltával olyan értelemben még eszmény is, ahogyan Kossuth – természetesen nekünk, magyaroknak címezve – fogalmazott: „minő erő van abban, ha egy nemzet a k a r , s arra nézve, mihez nemzeti joga, kitörli a hazafiúi kötelesség szótárából ezt a gyáva szót: 'lehetetlenség'. Az ily kitartó, az ily megtörhetetlenül állhatatos nemzeti akarat előtt az akadályok elsimulnak, s még a fátum is meghajlik.” Hát igen. Nem törődnek Szerbiával, nem törődnek Oroszországgal, nem törődnek az EU-val, sőt – Clinton-szobor és -kőrút ide vagy oda – a szükséges és kötelező hálán kívül bizony nem nagyon törődnek a nagy és szigorúan csak szeretni való, mindenható Egyesült Államokkal sem, már ami a büszke önérzet és eltökéltség megannyi vonatkozó részletét illeti. Persze a politika az politika, a diplomácia az diplomácia, taktika és stratégia, érdekek és kompromisszumok és hasonlók, mégis... illetve mégsem. És itt kell megállnunk. És hazaérnünk.

*

Olvasgatom Oplátka András Németh Miklós-könyvét, 333. oldal. „...Az elmúlt másfél évben immár az ország szuverenitását is helyreállítottuk. Magyarország független országgá vált, arccal a nyugati integráció felé” – írja-mondja az egykori miniszterelnök.

Így tűnt, valóban.

A felszínen, szigorúan a felszínen. Éppen Németh Miklós ne tudná – tudja is nagyon jól –, hogy semmi más, csakis egy nagyhatalmi egyezkedés tette lehetővé, hogy Magyarország és vele a szovjet gyarmatbirodalom mindegyik országa – így-amúgy, kicsit előbb-kicsit később, de bizonyos (határ)időn belül – „függetlenné”, pontosabban: az új világrénd számára elérhetően „szabad prédává”, afféle gyorsan bekebelezhető-bekebelezendő tabula rasává váljon, ő és kormánya pedig nem tett egyebet, mint becsülettel és felelősséggel, őszinte jóakarattal és komoly igyekezettel végrehajtott. Ha úgy tetszik: befejezett és előkészített egyszerűen... (És itt és most talán nem szükségtelen nyomatékkal hangsúlyozni: nem az első szabad választás után felállt Antall-kormányának kitaposott útra és nem az Antall-kabinet majdani ténykedését előkészítő munkálataira gondolunk.)

Ha bizonyítani nem is tudom: meggyőződésem, hogy nem 1989 decemberében az annyit emlegetett máltai találkozón, hanem jóval előbb, az 1986 októberi reykjavíki Gorbacsov–Reagan-megbeszélésen dőlhetek el igazán és többé-kevésbé véglegesen a dolgok. Hiszen ha – akár csak személyes tapasztalatból – arra gondolunk, hogy a földcsuszamlásszerű, mindinkább felgyorsuló változássorozat 1987-ben kezdődött és „futott fel”, 1989-ben pedig – pláne az év végére – már nagyjából bőven „lefutott” minden: igen jól látható, hogyan és mennyire, mikor és mi módon voltak leosztva, pontosabban: miképp osztódtak le ama bizonyos szuverenitás-kártyák...

Magyarország a rendszerváltozással a szó teljes és valódi értelmében nem vált független országgá. A szinte pillanatok alatt szállóigévé lett Kiss Dénes-i mondat – „kimentek a tankok, bejöttek a bankok” – félelmetes egyértelműséggel mutatta: a lakiteleki MDF és a népi írói mozgalom annyit emlegetett és olyannyira – leginkább – kívánatos „harmadik út”-jának kísérletéből nemcsak hogy nem lett (nem lehetett!) semmi, ez a kísérlet még csak el sem kezdődhetett – azonnal, minden érdemi átmenet nélkül estünk a szovjet gyarmati létből a vadkapitalista Bogár László-i „háttérhatalom” pénzügyi-bankos függésébe, „szocialista” országból egyazon ugrással „vadkapitalista”-állyugati blokktaggá, Varsói Szerződés-tagállamból alig néhány év – másodpercek a történelemben – másik véglet-NATO-országgá. A moszkvai, egypólusú függőséget a többpólusú (Washington–NewYork–Brüsszel-??) függés váltotta fel, a katonai-ideológiai a pénzügyi-gazdasági, ideológiában persze most is a megfelelő új szent tehennel („politikailag korrekt”, „rasszizmus-ellenesség”, „holokauszt-tagadás”, demokrácia & liberalizmus & Mindent Megoldó Törvények Törvénye: Ófelsége A Piac szentháromsága) körülbástyázva. Mintha – mondjuk – a dialektikus és a történelmi materializmus építményének homlokzatára biggyesztett „a proletárdiktatúra a demokrácia legfelsőbb formája”, „a vallás a nép ópiuma” és a „kommunizmus egyenlő szovjethatalom plusz az ország villamosítása” szlogenek támadtak volna föl, megfelelően átöltözve, mint a nyilasok ávósnak 45 után. Ami meg a sancta simplicitas felülmúlhatatlan hazai aranyérmeseinek bravúrosan korlátolt és kivételesen ostoba naivitásával várt EU-tagságot illeti: a szent együgyűség ábrándos tekintetű bajnokainak, kikhez a Határok Nélküli Angyal-Európa közeledvén, Trianon „meghaladását”, sőt „megsemmisítését-megsemmisülését” rebesgették úgy 2002-2003 táján a Kárpát-medence zordon megvetéssel figyelő bércei alatt – szemléltető és abszolút jelképes ábra gyanánt éjjel-nappal a városligeti időóra-homokórát kellett volna és kellene mutogatni. Melynek sorsa hűen és pontosan tükrözi hazánk és az Unió viszonylatát... Ráadásul a Medgyessy–Gyurcsány–Bajnai-érában a nemzeti függetlenség ügyével pontosan úgy és annyira foglalkoztak, mint a Kádár-rendszer alatt, ahol nemzedékek szokhatták meg a kiürült, hazug szólamokat „1945. április 4-e óta szabad, szocializmust építő hazánkról”, „a hazánkat felszabadító hős szovjet hadseregéről” és „nagy barátunkról, a Szovjetunióról”. Ezeket most – nagyjában-egészében – olyasféle, szintűgy kiürült és hazug közhelykitételek helyettesítették (tes-

sék átnézni mondjuk egy 2005-ös vagy 2006-os újságot), mint „az EU a legjobb gyógyír arra, hogy a magyar társadalom fejlettebbé, koherensebbé váljon” (Gyurcsány Ferenc), „a csatlakozási szerződés aláírásával egy szomorú, igazságtalan évszázad ért véget” (Medgyessy Péter) vagy éppen „hazánk az egyik legnagyobb haszonélvezője az uniós tagságnak” (*Népszava*, ráadásul már 2014-ben, a csatlakozás tízéves évfordulóján). A sort még jócskán lehetne folytatni, az igazán szomorú következtetés viszont: az Európai Unióval és általában az összeurópai intézményekkel való viszonyunk – minimum Orbán Viktor korszakos, 2011. január 19-i strasbourgi megszólalása óta tudhatjuk – ismét a nemzeti függetlenség témakörének részévé vált. Ennél pedig már önmagában is kevés evidencia lehet lehangolóbb és veszélyesebb. És örökzöldebb. Egyetlen rövidke részlet egy igazi hozzáértő, az egyik legkiválóbb magyar közgazdász, Lóránt Károly és Kovács Anita *Szélmalomharc* címmel 2011-ben megjelent beszélgetéséből:

„- ...amikor arról beszélünk, kinek mennyi haszna van a mi uniós tagságunkból, nyugati kapcsolatrendszerünkől, látni kell, hogy hatszor annyi jövedelem megy ki az országból, mint amekkora ide bejön.

- Ez úgy hangzik, mint egy klasszikus gyarmatbirodalom.

- Igen. Bár én azt gondolom, hogy egy klasszikus gyarmaton a helyzet valamivel jobb lehetett. A klasszikus gyarmatnak megvolt az a lehetősége, hogy ha akadt egy hazafi, mondjuk egy százados, aki képes volt összeszedni a hadsereget, akkor előbb-utóbb meg tudtak szabadulni a gyarmatosítóktól. A mi esetünkben ez nem fog ilyen könnyen menni.”

*

Nagyhatalmi arroganciáról a Szovjetunió esetében is jócskán lehetett volna beszélni, de mi ehelyett cselekedtünk: ez a birodalom 1956-ban akkora pofont kapott tőlünk, hogy ilyen méretű arculcsapás után évtizedekig tízszer is meggondolta, hogyan és miként érvényesítse velünk szemben a sovén, nagyképű moszkvai alapattitúdót – engedett is Kádáréknak, amennyit és ahol csak lehetett. (Íme a gyulyáskommunizmus, a legvidámabb barakk és a többi örökérvényű, bicskanyitogató közhely egyedüli valós magyarázata.) Csakhogy a nemzeti függetlenség ügye egy olyan, még a néhai Szovjetuniónál is jóval álszentebb (nagy szó!!) világhatalommal szemben, mint az Amerikai Egyesült Államok, sajna, sokszorosan bonyolultabb, áttételesebb, ha úgy tetszik: többszörös „svédcsavarra” kárhozott. (Nagyjából úgy és annyira, mint – a Lóránt Károly-i példa nyomán – a klasszikus gyarmat és a gyarmatosító, illetve az EU és Magyarország közötti viszonylat esetében.) Igen nehéz és gyötrelmes mondjuk a szabadság honának hosszú időre (méltán) kikiáltott Amerikával ujjat húzni, nem is csak az elemi nagyságrendbeli óriás differencia, hanem inkább a „hogyan legyünk pápábbak a pápánál” kissé tán cinikusnak tűnő, de annál realisabb gyötrelme miatt. Magyarán: hogyan lehetünk, hogyan tudhatnánk demokratábbak, humánusabbak, tisztábbak, józanabbak és – mondjuk ki – tisztességesebbek

lenni az e téren sokáig nemcsak szólamokban, de úgy tűnt, korábban (!) tettekkel is igencsak bizonyított USA-val szemben? Hiszen amit ők akarnak – fennhangon! –, meggyőzőbben, jóval kevésbé átlátszó hazudozással, sokkal kevésbé álszentnek tűnően, mint annak idején a szovjet birodalom: elvben ugyanaz, mint amit mi. Demokrácia, együttműködés, prosperitás, korrekt szövetségi viszony. Ilyesmik.

A 2010-es évtized kezdetéig ez a dilemma és ez a konfliktus ilyen mélységben fel sem merült. Következésképpen a nemzeti függetlenség ügyének legújabbkori – nagy valószínűséggel több emberöltőnyi időre sorsdöntő jelentőségű – ügye is csak 2011–2012 óta került új megvilágításba. Orbán Viktor Strasbourgja és a legelső békemenet legalább ilyen mértékben korszakos „nem leszünk gyarmat” transzparens-jelszava volt ennek leglátványosabb és mindent meghatározó, mondhatni, ébresztőszerű harsonajelzése. Csurka István, aki 2012 januárjában, miként búcsúztatójában Lezsák Sándor fogalmazott, még megérte „a „több százszázres békemenet lélekfrissítő látványát”, kellőképpen még mindig fel nem mért, páratlan beleérző és jövősejtő képességével hajszálpontosan regisztrálta mindezt. Legutolsó – tán jelképesen is legelső helyen örökül hagyott –, *Döntetlen* című írásában ezt mondja: „Amikor két sakkozó kezét nyújt egymásnak, és döntetlenben egyezik meg, a partinak vége. Lehet, hogy otthon még elemzik az állást, de a sakk történelembe a döntetlen végérvényesen döntetlenként vonul be. Magyarország, Orbán Viktor és az ellene és ellenünk dolgozó nemzetközi erők esetében ez másként van. A helyzet itt most döntetlenre áll.” Rögtön hozzá is teszi: „de mindenki tudja, hogy a játszmának nincs vége”. A döntetlen „köszönhető... annak a hatalmas menetnek, annak a többszázszázres, sőt soha nem látott méretű felvonulásnak, amelyben a magyar középosztály, határokon innen és túl kifejezte akarátát. Mind a hazai, mind a külföldi tudósítások bal és liberális része igyekezett ezt ugyan elbogatellizálni, de maguk a döntnökök és az illetékesek pontosan látták, és meglepődve látta Európa érdeklődő közössége is. Meg kellett állapítaniuk, hogy ilyet még nem láttak. Mindez két tényező együtthatása: Orbán kitűnő, nagyvonalú EU-parlamenti szereplése és a már említett tömegdemonstráció hatása. Orbánnak tanácsot adni, hogy ezt folytassa, nagyképzű dolog volna, tudja ő, hogy mikor milyen alkalmat teremt magának, és mikor mit mond. A sikeres tömegmegmozdulás, illetve tömegmegmozdulások kérdése azonban más kérdés. Ezeket folytatni kell éppen azért, hogy a számunkra kedvező döntetlen állapota fennmaradjon.” Ám talán még ennél is megszívlelendőbbek az alábbiak: „most megszületett valami a magyarságban. Egy összetartási és ellenállási mozgalom, amely – akármit követnek is el ellenünk a spekulánsok, és akármilyen Magyarországot tervez is a Lauder család és Soros György a magyar Magyarország helyébe – ezt nem fogadja el, tömegként öntudatosan ellenáll, és soha nem adja fel. Ebben azonban líra is van, mert ha nem mozog, bizony végül feladhatja. Szél fúvatlan nem indul. A parázs elhamvad, ha nem rakják a tüzet... mert döntetlen ide, döntetlen oda, nagy bajban vagyunk, változatlanul és elsősorban magunkra kell számítanunk. Gonosz, eltökélt, kímé-

letlen és céltudatos ellenséggel állunk szemben. Neki kell ez az ország. Ha mi lemondunk róla, csak röhög a markába. Olcsón jut hozzá. A kibontakozó nemzeti keresztény ellenállással szemben azonban tehetetlen... Minden mindig a kultúrán múlik. A jó politika felismeri ezt, és megteremti a kulturális mozgásteret, és maga is a kultúra részévé és szolgálójává válik... Valami nagyszerű van most a vérszen kibontakozóban. Minél több egyén, úgynevezett kisember, aki sokszor a legnagyobb, áll ki a maga életével, tanúságtevőként egyszerűen és bátran, minél világosabban látszik, hogyan akar Vásárosnamény, Bugac és Mohács hozzájárulni az új magyar kultúrához, minél többet és többször serénykedünk akár kis jelenetek megformálásában, annál többet tettünk az új magyar kultúráért. Csak ez ment meg bennünket... Ezt az országot semmilyen hatalom, túl-erő nem veheti el tőlünk, mert mi töltjük meg magyar keresztény kultúrával.”

Világos szavak, beláthatatlanul messzire fénylők. Annak idején barátom és pályatársam, Juhász Gyuri azt írta, Koszovóban vagy öt szobrot állítanának Fekete Gyula bátyánknak. Jelentkezem egy kiegészítéssel: 2008. február 17-e tündökletében – legalábbis 2012 óta – bizony ott melléje kerülne Csurka Istváné is.

*

Ha úgy vesszük, a mérkőzés, pontosabban a sakkparti vagy hat-hét éve Koszovóban is döntetlenre áll. De nem ez a fontos: egészen a közvetlen jelenig, a mai nappal bezárólag jól felfogott nemzeti (ön)érdek – a legelemibb, legősibb magyar érdek: a szabadságvágy, a szuverenitás, a nemzeti függetlenség és a reális, józan cselekvés elemi kényszerének kettős megszorításában élünk. Végtele-nített magyar döntetlenben, úgy rémlik. Miközben tudni kell, mitől való megszabadulást – elsősorban a félelemtől – és mire való cselekvési szabadságot – az önállóságra, a mindenkor legjobban vágyott szuverenitásra – jelent a koszovói magyar döntetlen. Goodfriend, McCain és a többiek, az EU és a homlokráncolva fejcsóváló vagy éppen fasisztázva, nekiszabadultan csaholó nyugati sajtófal-ka azonban nemigen néz Koszovó felé, Kossuth Lajosról, Csurka Istvánról vagy éppen Lóránt Károlyról a világon semmit sem hallott, a magyar kultúrát nem is említve. Nagy bajuk lesz pedig belőle, megjósolható. David Riesman alapmű-ve, a magyarul még 1973-ban megjelent *A magányos tömeg* nyilvánvalóvá teszi: Amerika a végzete felé rohan. Riesman emlékeztet Ruth Benedict először 1934-ben kiadott, *Patterns of Culture (A kultúra mintái)* című könyvére, amelyben három primitív néptörzset, az Észak-Amerika délnyugati részén élő pueblo indiánokat, a Csendes-óceán szigetvilágában élő dobu törzset és az északnyugati parton lakó kwakiutl indiánokat mutat be. A pueblo indiánok békés, kedves emberek, közülük mindenki szeretne „rendes fickónak” tűnni, ritka közöttük a féltékeny-ség és a túlzott szenvedélyesség, nyugodtak és fegyelmezettek. A dobu paranoiás jellegű társadalmat alkotnak, varázslatokkal, folyamatos erőszakoskodás-sal és fosztogatással, a házasságban szinte rabszolgatartással, általában: mindig azon spekulálnak, hogyan tudnának valamihez ingyen – lopással, csalással –

hozzájutni. A kwakiutl indiánokra az öldöklő vetélkedés, az állandó „mérkőzésesdi” a jellemző. Szinte hivalkodva fogyasztanak, ennek következtében esztelenül pazarolnak és fennhézva, önelégülten dicsekednek. Riesman egy sereg fiattal elovastatta a könyvet, majd felmérést készített: az amerikaiak vajon melyik népcsoportjellemzőkhöz állnak a legközelebb. „A nagy többség a kwakiutl indiánokhoz hasonlította az amerikaiakat.” Egy tekintélyes számú, radikális szellemű csoport pedig a dobukhoz... Egyetlen egy megkérdézt sem akadt, aki a pueblo indiánokhoz hasonlította volna az amerikaiakat. (A hatvanas években! Azóta a helyzet tudvalevően sokat romlott.) Innen már csak egy lépés a francia Michael Todd jelen idejű helyzetjelentése (*A birodalom után*): „Ma már távolinak tűnik az a korszak, amikor az Egyesült Államokban gazdasági és politikai hatalom, intellektuális és kulturális tolerancia ötvöződött. A 2000-es évek elgyengült és improduktív Amerikája már nem toleráns. Úgy véli, egyedül ő testesíti meg az emberi ideált, az ő kezében van minden gazdasági fejlődés kulcsa... Ezen újkeletű, elbizakodott igénye a szociális és kulturális hegemoniára, ez a narcisztikus terjeszkedés sok más mellett egyik valódi jele a valódi katonai és gazdasági hatalom, valamint az univerzalizmus hanyatlásának. Mivel már képtelen uralni a világot, tagadja annak önálló létét és a világ társadalmainak sokféleségét.”

Ám nem is kell Riesmanig vagy Toddig elmenni. Kossuth Lajos üzen, még egyszer, megint, újra meg újra: „A nemzeti függetlenség nem oly jelige, mely ha egyszer zászlóra íratott, onnan egykönnyen letörölhető. Vannak szellemek, melyek nehezen tűnnek el, ha egyszer felidéztek.”

A többi az immáron felidézett szellem dolga. El is végzi, mint rendesen.

